

تبیین بایسته‌های مدیران سیاسی مبتنی بر رهیافت مدیریت جهادی

رسول یوسفی *

بهرام اکبری **

پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۰۳/۳۱

دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۰۳/۲۰

چکیده

یکی از موضوعاتی که اهمیت آن در تمامی نظام‌های سیاسی انکارناپذیر است، مسئله حساس و حیاتی تربیت مدیرانی است که بتوانند در ساختار حاکمیتی نقش مؤثری در جهت تحقق اهداف عالی آن ایفا کرده و کارآمدی نظام را به منصفه ظهور در آورند. این مهم در نظام جمهوری اسلامی ایران که از یک سو مبتنی بر اندیشه ناب اسلامی و از سوی دیگر به طور مستمر در معرض تهدیدات و خدعه‌های دشمنان است اهمیت دوچندان می‌یابد. در واقع در این نبرد چند بعدی انقلاب اسلامی، تربیت مدیران سیاسی یکی از راهبردهای کلیدی استحکام‌بخشی به ساخت درونی قدرت خواهد بود. در این فرایند بهره‌گیری از رویکرد مدیریت جهادی که مبتنی بر اندیشه ناب اسلامی است، می‌تواند الگوی راهبردی را برای مدیران سیاسی تبیین نماید. هدف این پژوهش این است که با بررسی الگوی مدیریت جهادی، بایسته‌های هر مدیر سیاسی مبتنی بر این الگو را تبیین کند. بدین منظور با مرور ادبیات نظری مدیریت سیاسی و مدیریت جهادی، به تبیین شاخصهای آن مبتنی بر تحلیل سخنان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با استفاده از روش تحلیل مضمون اقدام، و در نهایت بایسته‌های مدیران سیاسی در دو دسته اعتقادی و عملیاتی ارائه شد.

کلیدواژه‌ها: مدیریت جهادی، مدیریت سیاسی، تحلیل مضمونی، شایستگی.

* نویسنده مسئول: استادیار گروه مطالعات امنیت دانشگاه جامع امام حسین(ع)

ry.marketing90@gmail.com

bm.akbari90@gmail.com

** استادیار گروه مدیریت دانشگاه مالک اشتر

مقدمه

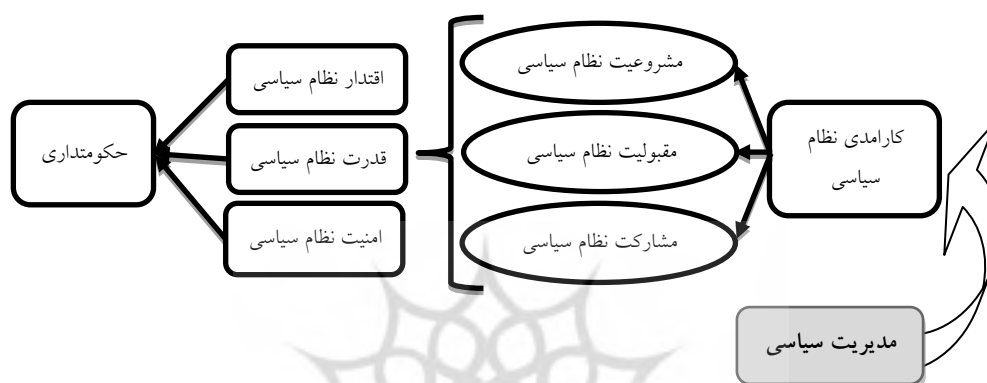
هر نظام سیاسی^۱ در فرایند حکومتمداری و مدیریت سیاسی خود با مسائل مختلفی روبه‌رو است که در صورت عدم برنامه‌ریزی دقیق برای حل آنها، بحرانهای عظیمی گریبانگیر آن خواهد شد. در این بین، کارآمدی از مباحث مهمی است که در مشروعیت و مقبولیت هر نظام سیاسی تأثیر بسزایی دارد و به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی استحکام‌بخشی به ساخت درونی قدرت در تمامی عرصه‌ها نقش بی‌بدیلی ایفا می‌کند. این موضوع با مشروعیت و مقبولیت در نظامهای مختلف سیاسی، روابط متفاوتی دارد به‌گونه‌ای که در نظامهایی که مشروعیت آنها بر رأی مردم مبتنی است، تضعیف کارآمدی در میزان مشروعیت تأثیرگذار است و در نظامهایی که بر پایه مشروعیت الهی بنا نهاده شده، کارآمدی در مشروعیت فلسفی تأثیرگذار است؛ اما مقبولیت جامعه‌شناختی آنها را متحول می‌کند. آنچه از مجموع تعاریف در زمینه کارآمدی^۲ به دست می‌آید، این است که کارآمدی، شایستگی و کاردانی در تأمین اهداف در نظر گرفته شده است و به همین ترتیب، هر نظام کارآمد، نظامی است که می‌تواند اهداف را بخوبی تأمین کند؛ صرف نظر از اینکه از منابع به طور بهینه استفاده شده است یا نه (رضائیان، ۱۳۹۰: ۱۰۴).

در این راستا مدیریت سیاسی با ارائه الگو و قواعد لازم به منظور تبیین نوع عمل و رفتار افراد مشغول در مناصب حکومتی، می‌تواند به این موضوع کمک شایانی کند. کارکرد مؤثر مدیریت سیاسی برای کارآمدسازی نظام سیاسی در ایجاد مقبولیت^۳، مشروعیت^۴ و مشارکت^۵ مردم خواهد بود که پیامد اثر تجمعی این عوامل به اقتدار^۶، امنیت^۷ و قدرت سیاسی^۸ نظام منجر می‌شود و نهایتاً حکمرانی خوب^۹ را محقق می‌سازد.

از دیدگاهی دیگر، مدیریت سیاسی، حوزه وسیع علمی و در حال تکامل اداره حوزه سیاست است و افراد مستعد با فراگیری این دانش، توانایی و شایستگی لازم برای حضور مؤثر و فعالتر در

-
- 1 - Political system
 - 2 - Efficacy
 - 3 - Political acceptance
 - 4 - Political legitimacy
 - 5 - Political Participation
 - 6 - Political authority
 - 7 - Political Security
 - 8 - Political power
 - 9 - Good governance

منصبهای مختلف حاکمیتی را پیدا می‌کنند و آماده ایفای نقش در این عرصه می‌شوند. آشنایی مدیران با دانش مدیریت سیاسی به آنها فرصت می‌دهد تا بتوانند با شناختی دقیقتر و عمیقتر نسبت به مسائل پیرامونی خود از فرصتها استفاده کنند و از آن در جهت پیشرفت نظام بهره جویند.

شکل ۱: جایگاه مدیریت سیاسی (محققین، ۱۳۹۶)

این مهم در ایران اسلامی، که به دنبال ارائه یک الگوی موفق از نظام سیاسی است از اهمیتی دوچندان برخوردار است. با مرور تاریخ حکومتداری در ایران اسلامی با مقاطع و موضوعات دشواری روبه‌رو می‌شویم که نظام اسلامی با بهره‌گیری از رویکرد مدیریت خاص خود با اقتدار از آنها عبور کرده و کارآمدی خود را به منصفه ظهور گذاشته است که تبلور آن را در دوران دفاع مقدس شاهد بودیم؛ الگویی که امروزه از آن با عنوان "مدیریت جهادی" نام برده می‌شود؛ الگویی که به گفته مقام معظم رهبری می‌تواند راهبرد اصلی در فرایند کارآمدسازی و تربیت مدیران سیاسی قلمداد شود؛ لذا در این پژوهش برانیم تا با توجه به این دو الگوی مدیریت، بایسته‌های مدیریت سیاسی در الگوی مدیریت جهادی را مبتنی بر منویات مقام معظم رهبری به عنوان مدیر جهادی سیاسی تبیین کنیم. بر این اساس گزاره‌های این پژوهش به قرار ذیل خواهد بود:

رهبری (مدظله العالی) است و لذا اهداف فرعی آن عبارت است از:

- تبیین رویکرد مدیریت سیاسی و مدیریت جهادی

- تبیین مفهوم جهاد به عنوان محور اصلی بحث

سؤال اصلی تحقیق:

- شایستگی‌های اصلی مدیران سیاسی مبتنی بر رهیافت مدیریت جهادی مبتنی بر منویات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) چگونه است؟

سؤالات فرعی:

- الگوی مدیریت سیاسی و مدیریت جهادی چیست؟

- مفهوم مدیریت سیاسی با رویکرد جهادی چیست؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

چارچوب نظری هر تحقیق در واقع بیان‌کننده پایه علمی مسئله آن و بیان‌کننده مسیر علمی جواب به سؤالات تحقیق است. بنابراین، بنا به موضوع مورد سؤال در این تحقیق، که به دنبال تبیین شایستگی‌های مدیران سیاسی جهادی است، می‌توان مباحث ذیل را به عنوان ابعاد نظری بیان کرد:

مدیریت سیاسی

با تشکیل جامعه سیاسی و تقسیم کار میان افراد، روابط پیچیده‌ای میان آنها و گروه‌های اجتماعی درون جامعه به وجود می‌آید که مستلزم تدبیری فراتر از کارهای شخصی و خانوادگی است، این تدبیر در واقع، همان مدیریت سیاسی است (خردمردی، ۱۳۸۶: ۸۲). در سایت ویکی‌پدیا^۱ تصریح شده است که تمرکز بر مدیریت سیاسی برای اولین بار در اوایل قرن ۲۰ به عنوان یکی از سیاستهای امریکا در حوزه احزاب برای افراد مستعد به منظور حضور در جایگاه‌های راهبردی^۲، نامزدهای مورد نظر برای انتخابات و موضوع انگیزش عمومی مردم (هدایت افکار عمومی)^۳ ایجاد شد. این موضوع در حوزه انتخابات، گسترش بیشتری یافت و مراکز متعدد تحقیقاتی در حوزه مدیریت سیاسی انتخابات در سطح دنیا ایجاد شد. یکی از متخصصان، که برای اولین بار برچسب "مشاور سیاسی"^۴ دریافت کرد، جوزف نافولیتان^۵ بود که انجمن امریکایی

1 - www.wikipedia.org

2 - Strategic position

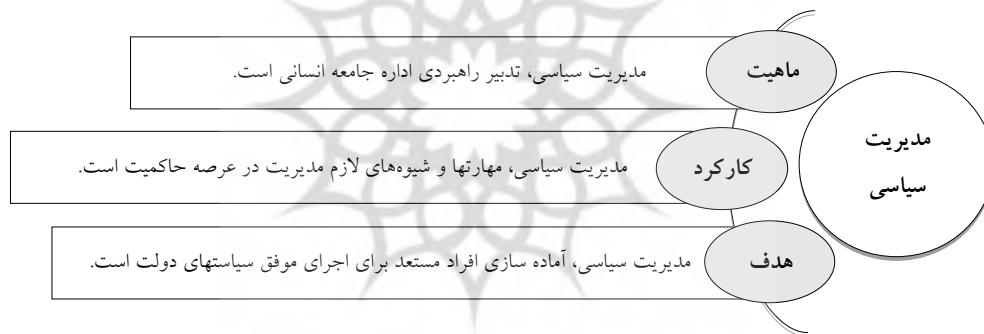
3 - Guiding public opinion

4 - Political Advisor

5 - Joseph Napolitan

مشاوران سیاسی^۱ را تأسیس کرد.

مدیریت سیاسی در واقع حوزه‌ای بین رشته‌ای است که به دنبال آن است تا از یک سو دانش، مهارت و شیوه‌های لازم مدیریت در عرصه حاکمیت را در اختیار فرد قرار دهد و از سوی دیگر با تمرکز بر مسائل کلان جامعه در تلاش است تا با بهره‌گیری از دیگر علوم و با نگاه کاربردی (به جای بنیادی و توسعه‌ای) این مسائل را شناسایی و حل کند. درحالی‌که رشته‌هایی همچون "علوم سیاسی" به جنبه تحلیلی موضوع سیاست می‌پردازد، "مدیریت سیاسی" به عنوان موضوعی بین‌رشته‌ای، بر "کاربردی" و "اجرایی" کردن موضوع سیاست تمرکز دارد. از سوی دیگر درحالی‌که رشته‌هایی مانند "مدیریت" عمدتاً به مسائل غیر سیاسی توجه دارد، "مدیریت سیاسی" بر جنبه‌های سیاسی و حاکمیتی متمرکز است.^(۱) با این مقدمه می‌توان این مدیریت سیاسی را در ابعاد ماهوی، کارکردی و هدفی این‌گونه تبیین کرد:

شکل ۲: تبیین مدیریت سیاسی

مقصود از اصطلاح مدیریت سیاسی، توانایی شناخت و تحلیل جریانهای سیاسی^۲ ملی و محلی، بررسی دیدگاه و توقعات آنها از نظام اسلامی، شناسایی راه‌های بهبود ارتباط اداری در جهت پیشبرد اهداف آنها از نظام است و در معنای عام بر تدبیر، تعیین راهبرد و خط‌مشی‌های کلان^۳ در حوزه‌های اقتصادی، ارتباطی، نظامی، سیاسی و امنیتی کشور و جامعه ملی ناظر است که با تعیین ساختارها و نهادهای لازم، جنبه اجرایی و عملیاتی به خود می‌گیرد (کریمی، ۱۳۸۷: ۲۳) بر این اساس می‌توان مدیریت سیاسی را شکل کاربردی علوم سیاسی دانست و مهمترین کارکردهای

1 - American Association of Political Consultants

2 - Analysis of political trends

3 - Macro policy

آن را براساس تحلیل کلان طرح درسهای این رشته در دانشگاه‌های مطرح دنیا این چنین برشمرد:

- ارتقای سطح دانش سیاسی^۱ افراد
 - تحلیل اطلاعات سیاسی^۲ مرتبط با موضوعات مختلف
 - شناخت اوضاع سیاسی منطقه‌ای (تحلیل ژئوپولیتیک^۳)
 - بهبود مهارت ارتباطات سیاسی^۴ و اداری افراد
 - بهبود ارتباط افراد با مراکز قدرت^۵ و بهره‌گیری از فرصتهای ایجاد شده
 - افزایش توانایی افراد در مدیریت سازمان سیاسی تحت کنترل
 - آشنایی کامل با رویکردهای مختلف برنامه‌ریزی، اجرا و کنترل در تحقق اهداف حوزه
- مأموریتی

شایان ذکر است مباحث کلان مدیریت سیاسی همواره مورد توجه اندیشمندان علوم اجتماعی بوده است. آنها تلاش کردند تا با ارائه راهکارهای علمی برای برونرفت از مسائل حکومتداری و مدیریت اجتماعی در تحقق حکمرانی مطلوب برای نظام سیاسی خود نقش بسزایی ایفا کنند. این قبیل تلاشها در قالب رشته‌های علمی نظام‌مند شده است به گونه‌ای که هر یک از این رشته‌ها با هدف تربیت افراد توانمند برای نقش‌آفرینی مؤثر در مدیریت سیاسی نظام و اثبات کارایی آن به جذب دانشجو و پژوهشهای راهبردی و کاربردی اقدام کرده‌اند.

در بررسیها مشخص شد که رشته مدیریت با گرایشهای دولتی، سیاستگذاری، عمومی، رفتار (موضوع تضاد و رفتار سیاسی در سازمان) و هم‌چنین علوم سیاسی، جامعه‌شناسی سیاسی، اقتصاد سیاسی، حقوق عمومی و علوم اجتماعی با گرایشهای برنامه‌ریزی اجتماعی، مردم‌شناسی به مباحث مدیریت سیاسی می‌پردازد و درصدد حل مسائل مرتبط با جامعه و حکومت و نظام سیاسی است.

-
- 1 - Political science
 - 2 - Analysis of political information
 - 3 - Geopolitical analysis
 - 4 - Political communication skills
 - 5 - The centers of power

جدول ۱: مقایسه مدیریت سیاسی با دیگر رشته‌های مشابه

رشته‌ها	رویکرد	مقایسه تعاریف و حوزه‌ها
مدیریت دولتی با گرایش سیاستگذاری و خط‌مشی‌گذاری	عملکرد کلان	این رشته به مطالعه و تحلیل عملکرد دولتها می‌پردازد و آن را می‌توان مجموعه‌هایی ساختاری و مرتبط متشکل از مقاصد، تصمیمات و اعمالی در نظر گرفت که قابل نسبت به اقتدار عمومی در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی است. از سیاستگذاری عمومی با عنوان علم دولت در عمل نیز یاد، و برخی آن را زیرمجموعه علم سیاست و برخی نیز علمی مستقل قلمداد می‌کنند.
مدیریت رفتار با گرایش رفتار سیاسی	رفتاری	این رشته با رویکردی شبه روانشناسی به بررسی و تجزیه و تحلیل رفتارهای سیاسی افراد می‌پردازد. این رفتارها شامل شرکت در انتخابات، تظاهرات و راهپیماییهای سیاسی، انتخاب فرد یا حزب سیاسی، و... است. سطح تحلیل در این رشته، فرد است اما در رشته جامعه‌شناسی سیاسی، سطح تحلیل جامعه است.
علوم سیاسی	نظری	این رشته به بررسی اندیشه‌ها و نظریه‌های سیاسی و کارکرد آنها در عرصه جامعه از دیدگاه نظری می‌پردازد و از تجربه و دستاوردهای بشر بهره می‌برد که در طول تاریخ در عرصه اجتماع به دست آورده است.
جامعه‌شناسی سیاسی	جامعه‌شناختی	این رشته بر قدرت در زمینه اجتماعی آن تمرکز دارد و پویسهای سیاسی را در قالب جامعه‌شناسی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. به جنبه پویایی رفتار سیاسی جامعه مانند همکاری، رقابت، ستیز، تحرک اجتماعی، عقیده عمومی، انتقال قدرت بین گروه‌ها و بالاخره تمام پویسهایی توجه دارد که به گونه‌ای در رفتار سیاسی مؤثر است.
اقتصاد سیاسی	اقتصادی	این رشته بر سیاست و اقتصاد تمرکز دارد و مسائل مربوط به تولید و توزیع درآمد و ثروت و تأثیرات آن را در مراحل مختلف رشد و توسعه جامعه بشری مورد بررسی قرار می‌دهد.
حقوق عمومی	حقوقی	این رشته به بررسی و تبیین اصول و موازین مربوط به تنظیم روابط دولت و دستگاه‌های دولتی با اشخاص حقیقی و حقوقی در جامعه و نیز دیگر دستگاه‌های دولتی می‌پردازد.

در مجموع باید بیان کرد که به‌رغم توجه رشته‌های مختلف دانشگاهی به کارآمدسازی نظام سیاسی، این موضوع غالباً در کنار موضوعات اصلی هر یک از حوزه‌های مطالعاتی به عنوان متغیر فرعی مورد بررسی قرار می‌گیرد و هیچ‌گاه به‌عنوان متغیر اصلی مورد توجه قرار نمی‌گیرد که دیگر

موضوعات درکنش با آن بازتعریف شود. علاوه بر این هر یک از این رشته‌ها بنا به زاویه دید خود به واکاوی مسائل مرتبط با کارآمدسازی نظام سیاسی اقدام کرده‌اند که این امر به ایجاد نگاهی جامع (کاربردی و راهبردی) به حل مسائل منجر شده است؛ اما با ظهور مدیریت سیاسی در مجامع علمی سعی شد این کمبودها پوشش داده شود.

مدیریت جهادی

در تبیین مفهوم مدیریت جهادی، مطالب و پژوهشهای متعددی از سوی اندیشمندان و صاحب‌نظران صورت گرفته؛ اما به منظور درک نظام‌مند^۱ این مفهوم و تشریح کاربست آن در حوزه مدیریت سیاسی بهتر است از رویکرد ترکیبی^۲ و تحلیلی^۳ به طور همزمان بهره برد. توضیح اینکه در رویکرد ترکیبی تلاش می‌شود با نگاهی کل‌نگر به واکاوی موضوع مورد سؤال اقدام، و در نگاه تحلیلی با تمرکز بر اجزا، موضوع مورد سؤال تبیین شود. مدیریت جهادی مبتنی بر رویکرد تحلیلی متشکل از دو جزء مدیریت و جهاد است. برای مدیریت تعاریف متعددی ارائه شده که برخی از مهمترین آنها به این قرار است:

- هنر انجام دادن کارها با و به وسیله دیگران

- فرایندی که طی آن تصمیم‌گیری در سازمانها صورت می‌پذیرد.

- اجرای وظایف برنامه‌ریزی، سازماندهی، رهبری، هماهنگی و کنترل

- علم و هنر هماهنگی کوشش‌ها و مساعی اعضای سازمان و استفاده از منابع برای دستیابی به

اهداف سازمانی

- بازی کردن نقش رهبر، منبع اطلاعاتی، تصمیم‌گیرنده و رابط برای اعضای سازمان (ایران‌نژاد،

۱۳۶۹)

در مورد بحث جهاد باید بیان کرد که جهاد واژه‌ای عربی است از ریشه جهد به معنای مشقت، تلاش، مبالغه در کار، به‌نهایت چیزی رسیدن و توانایی. قرآن کریم نیز هرگونه کوشش در راه خدا و تلاش برای نیکی‌ها را جهاد^(۲) و قتال را شعبه‌ای از آن می‌داند. در منظومه گفتمانی مقام معظم رهبری به عنوان مبدع مبحث مدیریت جهادی، جهاد این‌گونه تشریح شده است:

1 - Systematic approach

2 - Combined approach

3 - Analytical approach

جدول ۲: جهاد در گفتمان مقام معظم رهبری

محور بحث	دیدگاه مقام معظم رهبری	نکات کلیدی
مفهوم جهاد	جهاد یعنی چه؟ هر تحرکی اسمش جهاد نیست. تحرکی با خصوصیات اسمش جهاد است. یکی از خصوصیات این تحرک، که اسمش جهاد است، این است که انسان بداند این در مقابل دشمن است؛ یعنی بداند در مقابل یک حرکت خصمانه و غرض‌آلودی است که دارد انجام می‌گیرد. حرکتی که در مقابل یک چنین جهتگیری خصمانه وجود دارد، یکی از شرائط اصلی جهاد است. جهت دومی که در مفهوم جهاد حتماً بایستی ملاحظه بشود، استمرار و همه‌جانبگی است، هوشمندانه بودن است؛ مخلصانه بودن است؛ این جور تحرکی اسمش جهاد است (۱۳۹۰/۰۵/۲۶).	در تقابل با دشمن استمرار داشتن همه جانبه بودن هوشمندانه بودن مخلصانه بودن
معیار جهاد	معیار جهاد، شمشیر و میدان جنگ نیست. معیار جهاد همان چیزی است که امروز در زبان فارسی ما در کلمه مبارزه وجود دارد. فلانی آدم مبارزی است. فلانی آدم مبارزی نیست؛ پس جهاد یعنی مبارزه. در مبارزه دو چیز حتماً لازم است: یکی اینکه در آن جد و جهد و تحرکی باشد. انسان در رختخواب یا در پستوی خانه که نمی‌تواند مبارزه کند... دوم اینکه در مقابلش دشمنی باشد. مبارزه در آنجا که دشمن نیست معنا ندارد. پس جهاد متقوم بر این دو رکن است... پیغمبر (ص) به این گونه جهاد دعوت می‌کند؛ پس تنبلی و نشستن و بیکارگی و بی‌اهتمامی از امت پیغمبر خواسته نیست؛ جهاد دایم (۱۳۷۳/۶/۲۰).	روحیه مبارزه (جهاد و تحرک و داشتن) روحیه مبارزه (تقابل با دشمن)
اهمیت جهاد	عزیزان من! بعضی کسان از اسم جهاد می‌رمند! خیال می‌کنند که تأسیس یک کشور، ایجاد یک تمدن، نظم در زندگی، پیشرفت در زندگی مادی و معنوی و رفاه مشروع برای انسان‌ها، با جهاد نمی‌سازد و جهاد ضلّ اینهاست! چه خطایی! چه غلطی! بدون جهاد، هیچ چیزی به دست انسان نمی‌آید؛ نه دنیا و نه آخرت. بدون جهاد در مقابل گرگ بی‌دست و پای بیابان هم نمی‌شود ایستاد؛ چه رسد به گرگهای بسیار بسیار خطرناک دنیای سیاست و دنیای اقتصاد و سرپنجه‌های خونینی که میلیونها انسان را دریدند و نابود کردند و خوردند و بردند! (۷۷/۷/۲۶).	جهاد مقدمه پیشرفت مادی و معنوی جهاد مقدمه سعادت دنیا و آخرت جهاد مقدمه جفط حیات در دنیای سیاست و اقتصاد
ابعاد جهاد	جهاد یعنی حضور در میدان با مجاهدت، با تلاش، با هدف و با ایمان؛ این می‌شود. جهاد با نفس، جهاد با مال. جهاد با نفس کجاست؟ فقط به این است که جهاد، «جاهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل اللّٰه». لذا توی میدان جنگ برویم و جانمان را کف دست بگیریم؛ نه، یکی از انواع جهاد با نفس هم این است که شما شب تا صبح را روی یک پروژه تحقیقاتی صرف کنید و گذر ساعات را نفهمید. جهاد با نفس این است که از تفریحتان بزنید، از آسایش جسمانی‌تان بزنید، از فلان کار پرپول و پردرامد - به قول فرنگیها پولساز - بزنید و تو این محیط علمی و تحقیقی و پژوهشی صرف وقت کنید تا یک حقیقت زنده علمی را به دست بیاورید و مثل دسته گل به جامعه تان تقدیم کنید؛ جهاد با نفس این است. قسمت کوچکی هم جهاد با مال است (۱۳۸۹/۰۴/۰۲).	جهاد جسمانی جهاد علمی جهاد مالی

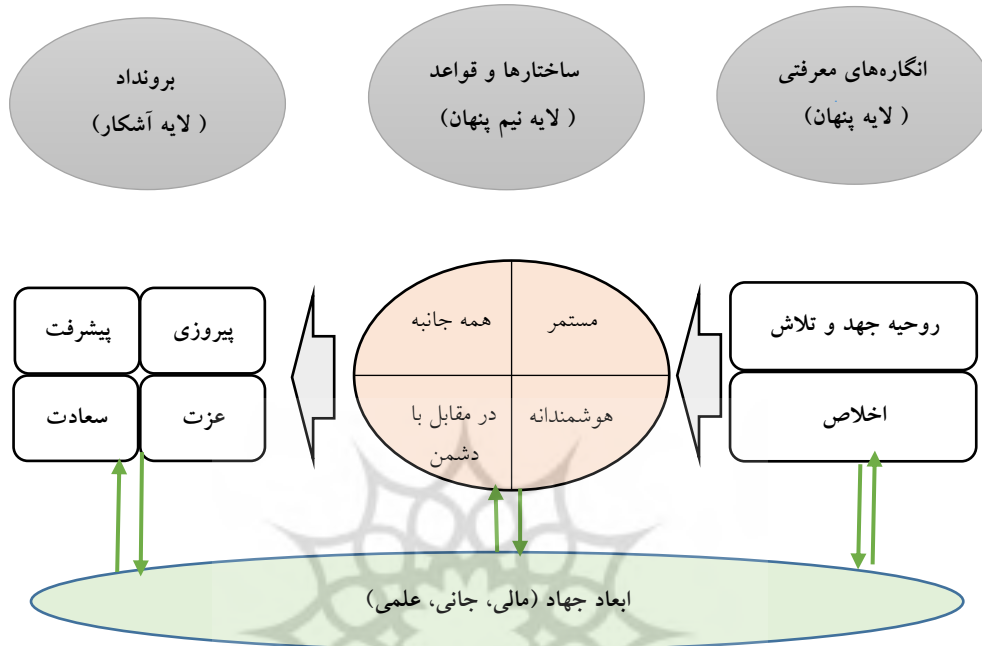
ادامه جدول ۲: جهاد در گفتمان مقام معظم رهبری

نکات کلیدی	دیدگاه مقام معظم رهبری	محور بحث
سیاسی	جهاد در صحنه‌های مختلف، وظیفه ماست و ضامن پیشرفت و پیروزی ماست. در صحنه سیاسی هم جهاد هست، در صحنه فرهنگی هم جهاد هست، در صحنه تبلیغاتی و ارتباطاتی هم جهاد هست، در صحنه‌های اجتماعی هم جهاد هست. جهاد فقط جهاد نظامی نیست، جهاد در تمام عرصه‌های زندگی انسان است (۱۳۸۶/۰۵/۲۸).	عرصه جهاد
فرهنگی		
اجتماعی		
اقتصادی		
نظامی		
جهاد سبب پیروزی	مگر یک ملت بدون جهاد می‌تواند سرش را بالا بگیرد؟ مگر یک ملت بدون جهاد می‌تواند طعم عزت را بچشد؟ مگر یک ملت بدون جهاد می‌تواند در میان ملت‌های دنیا شأن و موقعیتی پیدا کند؟ ما هر جایی که به خدا تکیه کردیم به نیروی مردم تکیه کردیم و حاضر به حرکت جهادی شدیم، پیروز شدیم ۱۳۹۲/۱۲/۱۵.	پیامد جهاد
جهاد سبب عزت		

بر این اساس می‌توان حرکت جهادی را براساس تحلیل سه لایه‌ای مسئله^۱ در گفتمان مقام معظم رهبری این‌گونه تبیین کرد. لازم به ذکر است که این منطق از یک سو به کندوکاو در سه لایه انگاره‌های معرفتی، ساختارها و قواعد، و برون‌داد کنشگران می‌پردازد و از همین رو با مفهوم بازمهندسی سازگاری معناداری دارد و از سوی دیگر به سبب ارتباط علی میان لایه‌ها با مفهوم نگرش سیستمی متناظر است (بنایی و علوی، ۱۳۹۳).

در رویکرد ترکیبی نسبت به مفهوم مدیریت جهادی باید بیان کرد که مدیریت جهادی سبکی برخاسته از تفکر بومی و متناسب با مقتضیات فرهنگی و اجتماعی ماست که شاید در مکاتب دیگر مدیریت هم آموزه‌های مشابهی داشته باشد؛ لیکن این آموزه‌ها تکنیکی و تجربی است؛ یعنی شیوه و روش و الگوی کار است که در جوامع انسانی تفاوت چندانی با هم ندارد؛ اما هر کدام از این سبکها، کارایی‌های مختلفی دارد و شدت و ضعف اثر آنها در فرهنگهای متفاوت، فرق می‌کند. در فرهنگ ما، روحی حاکم بر این روشهاست که موضوعیت دارد و آن روح حاکم نسخه بومی ایرانی - اسلامی است که باید بدان توجه کرد و در مقایسات و بررسیها از این نکته غفلت نکرد.

1 - Three-tiered analysis of the problem

شکل ۳: تبیین نظام‌مند مفهوم جهاد در گفت‌وگو رهبری

مدیریت جهادی مقوله‌ای است که با انقلاب اسلامی تبلور دوچندان یافت و آثار مبارک آن در دوره‌هایی از دوران دفاع مقدس و بویژه نهاد جهاد سازندگی ظهور و بروز پیدا کرد؛ فرایندی که از ویژگیهای برجسته آن، ادای تکلیف و همراهی با اراده الهی در جهت تشکیل، حفظ و تحکیم پایه‌های حکومتی برآمده از اسلام ناب محمدی (صل الله علیه و آله) بود (عظیمی و حدائق، ۱۳۸۸). البته تعاریف دیگری هم در طول این مدت برای مفهوم مدیریت جهادی توسط اندیشمندان و پژوهشگران این حوزه در کشور ارائه شده که مهمترین آنها عبارت است از:

جدول ۳: تعاریف مدیریت جهادی

ردیف	مؤلف	تعریف	محور مورد تأکید
۱	اسمعیلی گیوی (۱۳۹۳)	مدیریت جهادی، فرایند علمی و منطقی تحت تأثیر ارزشها و نگرشهای اسلامی - توحیدی است که در بستر فرهنگ جهادگونه و با انگیزه الهی در پی خدمتگزاری بر محور رفتارهای جهادی در راستای کمال آحاد جامعه و آسانسازی گسترش عدالت شکل می‌گیرد.	علمی - الهی بودن
۲	سلطانی (۱۳۹۳)	مدیریت جهادی را می‌توان عمل، فراگرد، پیامد یا حالتی دانست که برای تعالی انسانها پدید می‌آید و این به معنی رشد، متحول کردن، استفاده از فرصتها، برتری بخشیدن یا بالا بردن امور انسانی است.	تحول‌گرایی در حوزه نیروی انسانی
۳	فائده‌علی و عاشوری (۱۳۹۱)	مدیریت جهادی سبکی از مدیریت است که بر ارزشهای اسلامی استوار است. همان‌گونه که جهاد به معنای کوشش تمام و همه‌جانبه برای رسیدن به هدف است، مدیریت جهادی نیز نوعی مبارزه و تلاش مقدس برای حذف استعمارگری و استبداد است که به دنبال ایجاد فضای نودوستانه و ارزش‌محور بر مبنای اصول اسلامی برای اعضای سازمان و حذف محرومیت‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و صنعتی جامعه است.	تلاش همه‌جانبه و ارزش‌مدار
۴	عزتی (۱۳۹۳)	مدیریت جهادی مدیریتی است با عشق و ایمان به خدا، خستگی‌ناپذیر با گام‌هایی بلند و دارای شتاب مدبرانه که با بصیرت و دشمن‌شناسی خود از موانع پیش رو یکی پس از دیگری می‌گذرد و به سوی ایجاد تمدن اسلامی به پیش می‌رود.	خداباوری، بصیرت و خستگی‌ناپذیری
۵	کوشکی (۱۳۹۳)	علم و هنر رهبری و کنترل فعالیتهای دسته جمعی، مبتنی بر مبارزه نه صرفاً در عرصه نظامی بلکه در تمامی عرصه‌های علمی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... برای دستیابی به اهداف راهبردی و کلان سامانه و رفع موانعی که در رسیدن به آن وجود دارد.	رهبری، مبتنی بر مبارزه و همه‌جانبه
۶	عظیمی و حدائق (۱۳۸۸)	مدیریت جهادی، یادگاری است گرانسنگ از دوران دفاع و حماسه که در آن، تهیه و تجهیز سرمایه‌های انسانی و مادی و برنامه‌ریزی فعالیتهای اقدامات، همه در فضایی برگرفته از آموزه‌های اصیل دینی صورت می‌گرفته است و مهمترین ویژگی آن، ذوب اراده انسان در اراده الهی بوده و البته نماد این امتزاج عاشقانه، فرمانبری آگاهانه از ولی امر یا ولی فقیه زمان است؛ لذا از مؤلفه‌های کلیدی مدیریت جهادی، عقل و عشق است؛ به عبارتی مدیریت جهادی با بهره‌گیری از ابزار علم و فناوری و هم‌جهت با اراده الهی و بر اساس نقشه الهی به تمشیت امور می‌پردازد. پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تجارب دوران دفاع مقدس و سازندگی روستاها و صدها موفقیت علمی و عملی دیگر در سطح کشور و حتی پیروزی مقاومت حزب‌الله لبنان در برابر رژیم تا دندان مسلح صهیونیستی، همه بیانگر کارآمدی مدیریت جهادی در عرصه‌های سنگین و پیچیده است.	بهره‌گیری از ابزار علم و فناوری هم‌جهت با ولایت‌فقیه
۷	مرتضوی و عراقی (۱۳۸۸)	مدیریت جهادی غیر از آن مدیریت علمی نیست که براساس فرمولها و قوانین مطرح در دانش مدیریت پایه‌ریزی شده است. فرق این نوع مدیریت، که از ترکیب اضافی (جهادی یا اسلامی) برخوردار است با مدیریت مطلق در این است که مبنای آن را نظام ارزشی اسلام می‌سازد.	نظام ارزشی اسلام
۸	موحد (۱۳۸۶)	اساس مدیریت در نظام جهادی بر پایه رهبری و هدایت انسانها به‌سوی وظایف خودشان و به‌سوی سازندگی پایه‌گذاری شده است.	رهبری و هدایت به سوی سازندگی

براساس این تعاریف می‌توان مدیریت جهادی را این گونه تبیین کرد:

شکل ۴: محورهای مورد تأکید در تعاریف مدیریت جهادی

مدیریت جهادی الگویی است که با توکل بر خدا و بهره‌گیری از نظام ارزشی اسلامی و مباحث علم روز و هدایت و تعالی نیروی انسانی به اهداف خود در تحقق اهداف الهی و فرمان ولی دست یابد

مقام معظم رهبری در زمینه رهیافت مدیریت جهادی در عرصه مدیریت سیاسی مطالبی بیان کردند:

«در اداره کلانشهر تهران و هم‌چنین در اداره کشور باید روحیه خدمت به مردم با نیت خدایی و با تکیه بر علم و درایت یا همان روحیه مدیریت جهادی حاکم باشد تا بتوان از مشکلات عبور کرد و پیش رفت (۱۳۹۲/۱۰/۲۳)».

«اگر مدیریت جهادی یا همان کار و تلاش با نیت الهی و مبتنی بر علم و درایت حاکم باشد، مشکلات کشور در شرایط کنونی فشارهای خباثت‌آمیز قدرت‌های جهانی و در شرایط دیگر، قابل حل است و کشور حرکت رو به جلو را ادامه خواهد داد (۱۳۹۲/۱۰/۲۳)».

بر این اساس می‌توان استنتاج کرد که به طور کلی «مدیریت سیاسی با رویکرد جهادی» این چنین تعریف می‌شود:

اشراف و هدایت بر جریان سیاسی ملی و محلی و خط‌مشی‌گذاری کلان در حوزه‌های اقتصادی، ارتباطی، نظامی، سیاسی و امنیتی از طریق ایجاد ساختارها و نهادهای لازم با رویکردی مخلصانه، جامع‌نگر، هوشمندانه و شجاعانه

روش پژوهش

از آنجا که این پژوهش به دنبال واکاوی منویات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در راستای تبیین بایسته‌های مدیران سیاسی جهادی است؛ لذا گام‌های زیر برای آن برداشته شد:

گام ۱: بررسی ادبیات علمی و تبیین حوزه‌های مورد مطالعه

به این دلیل که متغیر مستقل (مدیریت جهادی) و متغیر وابسته (مدیریت سیاسی) این پژوهش، هر دو از حوزه‌های نوین در عرصه مدیریت به‌شمار می‌رود، تبیین بایسته‌های مدیران سیاسی جهادی، بسیار دشوار خواهد بود. از این رو با بهره‌گیری از متون و ادبیات علمی، می‌توان به مجموعه‌ای از مفاهیم علمی دست یافت که می‌تواند به عنوان خطوط راهنما در تبیین بایسته‌های مدیران سیاسی در الگوی مدیریت جهادی مورد استفاده قرار گیرد. در همین راستا، در گام اول مطالعات مختلف در موضوعات مدیریت سیاسی، مدیریت جهادی و همچنین شایستگی‌های منابع انسانی، مطالعه و نکات اصلی آن مشخص شد.

گام ۲: واکاوی سخنان مقام معظم رهبری

در گام دوم سخنان مقام معظم رهبری در طول سالیان گذشته مورد بررسی قرار گرفت. در این گام تمرکز اصلی بر سخنانی بود که بیشتر در حوزه مدیریت، سیاست، اداره کشور و... بیان شده بود که به نوعی از ارکان مدیریت سیاسی و مدیریت جهادی بود و غالباً در دیدار با مسئولان نظام در طول دوران زعامت ایشان بیان شده است. لازم به ذکر است که تمرکز اصلی بر سخنرانی‌هایی بود که در دیدار اعضای هیئت دولت و همچنین دیدار با کارگزاران نظام در هر سال به طور مرسوم برگزار می‌شود.

روش تحقیق^۱ این فرایند بر راهبرد تحلیل مضمون^۲ مبتنی بود. این راهبرد روش تحقیق، یکی از قویترین روش‌هایی است که می‌تواند قطعات گسسته و پراکنده واقعیت اجتماعی را به روشی

1 - Research method

2 - Thematic analysis

نظام‌مند در کنار یکدیگر سازمان دهد و تصویری جامع از آن ارائه کند. در واقع تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای داده‌های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است که داده‌های پراکنده و گوناگون را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۳)؛ بنابراین تحلیل مضمون، روشی است برای

الف: دیدن متن

ب: برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهرا نامرتبط

ج: تحلیل اطلاعات کیفی

د: مشاهده نظام‌مند شخص، تعامل، گروه، موقعیت، سازمان و یا فرهنگ

ه: تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۳).

کینگ و هاروکز^۱ در سال ۲۰۱۰ با بررسی و جمع‌بندی تلاش‌های دیگر پژوهشگران، فرایندی سه مرحله‌ای را برای تحلیل مضمون ارائه کرده‌اند که در این پژوهش نیز از آن استفاده می‌شود. این فرایند شامل سه مرحله شناسه‌گذاری توصیفی^۲، شناسه‌گذاری تفسیری^۳ و یکپارچه سازی از طریق مضمونهای فراگیر^۴ است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

-
- 1 - King & Horrocks
 - 2 - Descriptive Coding
 - 3 - Interpretive Coding
 - 4 - Overarching Themes

مرحله اول: شناسه‌گذاری توصیفی

مطالعه دقیق متن مصاحبه
 مشخص کردن بخشهای مربوط و یادداشت‌گذاری در کنار آنها
 تعریف شناسه‌های توصیفی
 تکرار این فرایند برای هر متن مصاحبه و بازنگری شناسه‌های توصیفی هنگام پیشرفت

مرحله دوم: شناسه‌گذاری تفسیری

خوشه‌بندی شناسه‌های توصیفی
 تفسیر معنای خوشه‌ها در ارتباط با سؤال پژوهش و حوزه مطالعاتی
 به‌کارگیری شناسه‌های تفسیری برای کل مجموعه داده‌ها

مرحله سوم: یکپارچه‌سازی از طریق مضمونهای فراگیر

استنتاج مضمونهای کلیدی برای مجموعه داده‌ها به عنوان کل از طریق مدنظر قرار دادن مضمونهای تفسیری
 از موضع نظری و یا مقاصد عملیاتی پروژه تحقیقاتی
 ایجاد نموداری برای نشان دادن روابط بین سطوح شناسه‌گذاری در تحلیل

شکل ۵: فرایند تحلیل مضمون

گام ۳: دسته‌بندی سخنان مقام معظم رهبری
 در گام سوم مطالب استخراج شده از فرایند تحلیل سخنان مقام معظم رهبری مبتنی بر الگوهای علمی تبیین شایستگی منابع انسانی دسته‌بندی می‌شود که در گام نخست مورد واکاوی قرار گرفته بود. در واقع در این گام تمرکز بر این است که این بایسته‌ها در قالب روش‌شناسی علمی در حوزه شایستگی منابع انسانی تبیین شود.

گام ۴: جمع‌بندی نهایی و ارائه گزارش

در گام نهایی نتایج، جمع‌بندی و پیشنهادها و یافته‌های مورد نظر تبیین شد.

لازم به ذکر است برای بررسی روایی نتایج پژوهش از الگوی دو ارزیاب بهره‌گیری شد. توضیح اینکه برای بررسی روایی نتایج در تحقیقات کیفی روشهای مختلفی مورد استفاده قرار می‌گیرد که یکی از آنها روش دو ارزیاب است که براساس این روش، فرایند شناسه‌گذاری مفاهیم، مورد ارزیابی حداقل دو نفر قرار می‌گیرد که در این حوزه تخصص دارند که در این پژوهش به چهار نفر از استادان که در حوزه مدیریت و سیاسی تخصص داشتند و در عرصه حکومتی نیز مناصب دولتی داشتند، داده شد و نظر آنها به کار گرفته شد.

یافته‌های پژوهش

به منظور تبیین این بایسته‌ها در ابتدا باید از مباحث مدیریت اسلامی به عنوان پایه و اساس مدیریت جهادی فهم درستی داشت. در واقع مدیریت جهادی، نمود بیرونی و تبلور عملیاتی مدیریت اسلامی است. محور این سطح‌بندی، تمرکز بر مباحث حکمرانی مبتنی بر تفکر امام خمینی (ره) است. در نگاه ایشان مدیریت جهادی مستلزم جهاد با نفس، و از جمله احکام شرعی فردی است؛ اما به آن محدود نیست بلکه در قالب تلاش مستمر شبانه‌روزی برای تحقق اهداف عالی انقلاب اسلامی متبلور می‌شود و این همان رویکرد جهادی در مدیریت سیاسی کشور است که در این دستگاه فکری، "حفظ نظام از اوجب واجبات می‌شود" و این چنین سطحی از مدیریت سیاسی نیازمند نگاهی سختگیرانه به ویژگیهای فردی و اجتماعی است که مصداق برجسته جهاد اکبر، و حداقل اثر آن عبارت است از:

- عدم پذیرش مسئولیت به هر شرطی
- عدم چشمداشت و حس طلبکاری از انقلاب و نظام
- و...

بر این اساس در تبیین بایسته‌های مدیران سیاسی مبتنی بر رهیافت مدیریت جهادی، باید توجه کرد که این شایستگی‌ها در سطحی خواهد بود که برونداد آن مدیران سیاسی جهادی^۱ باشد. بدین منظور بهره‌گیری از منویات مقام معظم رهبری، که بحق مصداق بارزی از مدیر عالی سیاسی با الگوی مدیریت جهادی است، می‌تواند پایه تبیین این بایسته‌ها قرار گیرد.

جدول ۴: تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری

ردیف	گزاره کلیدی	مفهوم (مضمونهای اصلی)
P1	اینکه من به مسئولان کشور و آحاد مردم - هر دو - بارها تأکید کرده‌ام که امروز وظیفه ما کار	کار زیاد به علت پهناور بودن ایران
P2	است و کار است و کار به خاطر این است که این سرزمین، این منطقه عظیم و این نقطه	کار زیاد به علت موقعیت ژئوپلیتیک ایران
P3	جغرافیایی فوق‌العاده حساس به قدری استعداد دارد که اگر سالهای متمادی، کار شبانه‌روزی	کار زیاد به علت استعداد بسیار مردم کاشان و آران و بیدگل).
P4	و خستگی‌ناپذیر بشود، باز زمینه کار در این کشور باقی است (۸۰/۰۸/۲۰) بیانات در دیدار	کار برای آباد کردن دنیا
P5	مردم کاشان و آران و بیدگل).	کار برای آباد کردن آخرت
P6	شماها مسئولان کشور هستید در بخشهای مختلف؛ کارهای زیادی برعهده شما است؛	صبر در کارها
P7	کارهای شما، هم کار دنیا است، هم کار آخرت؛ یعنی وقتی به انجام وظیفه خود می‌پردازید،	توکل در کارها
P8	هم دارید دنیا را آباد می‌کنید، زندگی را آباد می‌کنید، هم دارید باطن و درون خودتان را آباد	دیدن وضعیت داخلی کشور
P9	می‌کنید. این عمل احتیاج دارد به دو عنصر: صبر و توکل (۹۲/۰۴/۳۰) بیانات در دیدار	درک حضور دشمن در لایه‌های پنهان داخلی
P10	مسئولان نظام).	درک جایگاه بین‌المللی کشور
P11	این جمله امیرالمؤمنین (ع) را من بارها در سخنرانیها به مسئولین گفتم: الا... وَ لَا يَحْمِلُ هَذَا	منطق و استدلال در کلام
P12	الْعَلَمُ إِلَّا أَهْلُ الْبَصِيرَةِ وَالصَّبْرِ أَوْلُ أَهْلِ الْبَصِيرَةِ، کسانی که دید درستی دارند، بصیرت دارند،	قدرت اقناعی داشتن
P13	صحنه را می‌فهمند. بصیرت را روزبه‌روز باید زیاد کرد، صحنه داخلی را بشناسیم، بدانیم الان	خوش صحبتی
P14	در داخل چه دارد می‌گذرد، کجاها است که انسان گاهی حضور دشمن را احساس می‌کند،	اقدامات عقابانه
P15	کجاها است که می‌تواند انسان در آنجا با خاطر جمع، با دل آرام حرکت بکند. بصیرت؛	اقدامات عالمانه
P16	جایگاه خودمان را در دنیا بشناسیم (۹۴/۰۹/۴) بیانات در دیدار فرماندهان گردان‌های بسیج).	بهره‌گیری از تجربه گذشته
P17	منطق داریم، استدلال می‌کنیم؛ فقط رد کردن هم نیست، اثبات می‌کنیم و حقایق را بیان	بهره‌گیری از تمامی ظرفیتهای
P18	می‌کنیم... باید یک چنین قدرت اقناعی، یک چنین قدرت منطقی و قوت بیانی وجود داشته	نیت الهی در کار
P19	باشد؛ این جزو کارهای اساسی است؛ این پاسداری از انقلاب و پاسداشت انقلاب است؛	تمرکز بر علم
P20	یعنی گرامی داشتن انقلاب، حق انقلاب را ادا کردن، قدر انقلاب را دانستن (۹۴/۰۶/۲۴) بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی).	توجه به دشمن
P21	تلاش مجاهدت آمیز و تلاش سخت؛ یعنی به‌کارگیری عقل، علم، تخصص و تجربه و	رعایت اصول و ضوابط و قوانین
P22	به‌کار بردن همه ظرفیت دستگاه تحت مدیریت برای رسیدن به آرمانهای نظام اسلامی، رفتار	موانع کوچک را بزرگ ندیدن
P23	دینی است. اگر یک مسئول خیلی هم مقدس مآب باشد، اما از ظرفیت خود برای کار و	آرمانها را فراموش نکردن
P24	تلاش استفاده نکند، رفتار دینی او ناقص است (۱۳۸۳/۰۱/۰۲) بیانات در دیدار زائران و	انگیزش در خدمت‌رسانی
	مجاوران حرم مطهر رضوی).	
	اگر مدیریت جهادی یا همان کار و تلاش با نیت الهی و مبتنی بر علم و درایت حاکم باشد،	
	مشکلات کشور در شرایط کنونی فشارهای خبیثت‌آمیز قدرت‌های جهانی و در شرایط دیگر،	
	قابل حل است و کشور حرکت رو به جلو را ادامه خواهد داد (۱۳۹۲/۱۰/۲۳) بیانات در	
	دیدار شهردار و اعضای شورای اسلامی شهر تهران).	
	در زمینه خدمت، کار را باید جهادی کرد؛ جهادی به معنای بی‌قانونی نیست... معتمد در	
	همان چارچوب قانونی، دو جور می‌شود کار کرد: یک کار، کار مرسوم اداری، یک کار، کار	
	جهادی. کار جهادی یعنی از موانع عبور کردن، موانع کوچک را بزرگ ندیدن، آرمانها را	
	فراموش نکردن، جهت را فراموش نکردن، شوق به کار؛ این کار جهادی است. کار را باید	
	جهادی انجام داد تا ان شاءالله خدمت بخوبی انجام بگیرد (۱۳۹۲/۰۶/۰۶) بیانات در دیدار	
	رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت).	

ادامه جدول ۴: تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری

مفهوم (مضمونهای اصلی)	گزاره کلیدی	ردیف
توجه به حرکت‌های علمی دشمن	ابتکارات شما، ابداعات شما، نوآوریهای شما در مسئله ابزارها و نوآوری در ابزار به موازات تحرک دشمن در کار علمی و ابزارسازی باید افزایش پیدا کند و می‌شود؛ نوآوری	P25
توجه به کار علمی	ذهن انسان پایان ندارد (۹۴/۰۷/۱۵) بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی دریایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و خانواده‌های آنان).	P26
توجه به تولید ابزارهای جدید در حل مسائل	وقتی تشکیلات هست، وقتی منظم است، انسانها در درون تشکیلات تربیت می‌شوند و عصرهای کارآمد و فهیم به وجود می‌آیند؛ در حالت گسیختگی سازمانی، این خصوصیت به دست نخواهد آمد (۹۴/۰۶/۲۴) بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی).	P27
تربیت انسانها و رشد دادن عناصر مستعد	یک انسان قوی، با کفایت، دارای نشاط و شادابی و شوق به کار و احساس مسئولیت و علاقه‌مند به رفع فساد و تبعیض خواهد توانست حرکت بیست ساله به سمت چشم انداز را - که امسال این شروع انجام می‌گیرد - با قوت و قدرت آغاز کند (۸۴/۰۱/۰۱) بیانات در دیدار زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی).	P28
سلامت جسمانی	دانشجویان عزیز، شما جوانان، مدیران آینده کشورید. ایران فردا با ثروت عظیمی از اندوخته‌های علمی و عملی، باید به دست مدیرانی بزرگ و لایق اداره شود و گامهای بلند و پرشتاب به سوی چشم‌اندازهای ترسیم‌شده را با همت و ایمان و بصیرت و شجاعت امثال شما بردارد (۱۳۹۱/۱۰/۲۴) پیام به نشست سالانه اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان اروپا).	P29
داشتن کارآمدیهای لازم		P30
انگیزه برای کار		P31
احساس مسئولیت		P32
مبارزه با فساد و تبعیض		P33
همت		P34
ایمان		P35
بصیرت		P36
شجاعت		P37
انگیزه		P38
دانش (اندوخته علمی)		P39
تجربه (اندوخته عملی)		P40
حرکت سریع و پرشتاب		P41
تفکر انقلابی (تفکری که به دنبال اثرگذاری در ساخت جامعه است).	تفکر انقلابی، تفکر اسلامی ناب، تفکر اسلامی که دارای حاکمیت است و نه اسلامی که صرفاً حرف زدن است و همین‌طور به ظاهر و به صورت تقدس‌مآبانه یک احترام ظاهری‌ای برایش قائلند و هیچ هم به آن عمل نمی‌کنند، اسلامی که منشأ اثر است در ساخت جامعه و نظام جامعه. این یک نظام فکری است که امروز در دنیای اسلام منتشر شده است و یک جاهایی انسانهای قوی و کارآزموده‌ای را پرورش داده و تربیت کرده، لذا احساس خطر می‌کنند (۱۳۹۴/۱۰/۱۴) بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور).	P42
توجه به سیرت نه فقط صورت		P43
اتخاذ مواضع انقلابی	به نظر من کاری که علی‌العجاله باید کرد این است که در اتخاذ مواضع انقلابی، باید صراحت داشت؛ یعنی رودربایستی نکنیم. مواضع انقلابی راه مبانی امام بزرگوار را صریح بیان کنیم، خجالت نکشیم، رودربایستی نکنیم، ترس نداشته باشیم و بدانیم که (وَ اللَّهُ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا) همه امکانات عالم و سنن عالم، جنود الهی هستند، می‌توان آن جنود الهی را پشت سر خود قرار داد و به کمک خود کشاند با توکل به خدا، با پیمودن راه خدا (۹۴/۰۶/۰۳) بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت).	P44
صراحت در بیان		P45
توکل به خدا		P46

ادامه جدول ۴: تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری

ردیف	گزاره کلیدی	مفهوم (مضمونهای اصلی)	
P47	برای ما و برای همه کسانی که مسائل ایران را دنبال می‌کنند، معلوم شد که آنچه برای یک ملت مهم است، تکیه به استعداد درونی خود، توکل به خدای بزرگ، اعتماد به خود و عدم تکیه به دشمنان است (۹۲/۰۱/۰۱) بیانات در حرم مطهر رضوی).	تکیه بر استعداد درونی	
P48		عدم غفلت از دشمن	
P49		توکل به خدا	
P50		اعتماد به نفس	
P51		عدم اعتماد به دشمن	
P52	علاوه بر مدیریتی که مسئولین باید انجام بدهند، حضور مردم در هر دو عرصه لازم و ضروری است (۹۳/۱۲/۲۹) پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۳).	مشارکت جویی از مردم در کارها	
P53	در راه پیشرفت، توقف ممنوع است؛ خودشیفتگی ممنوع است؛ غفلت ممنوع است؛ اشرافیگری ممنوع است؛ لذت‌جویی ممنوع است؛ به فکر جمع کردن زخارف دنیا افتادن، برای مسئولین ممنوع است. با این ممنوعیتهاست که می‌توانیم به قله برسیم. ما داریم در دامنه حرکت می‌کنیم (۹۱/۰۳/۱۴) بیانات در مراسم سالگرد رحلت امام خمینی(ره)).	پرهیز از توقف	
P54		پرهیز از خودشیفتگی	
P55		پرهیز از غفلت	
P56		پرهیز از اشرافیگری	
P57		پرهیز از دنیاطلبی	
P58	پرهیز از لذت‌جویی		
P59	ما اول امسال عرض کردیم «مدیریت جهادی»؛ این مدیریت جهادی مخصوص دولت نیست، شامل مجلس هم هست؛ طبعاً در حوزه کار مسئولیت خود. این مسئولیتها اگر به‌طور جدی، به‌دور از انگیزه‌های شخصی، به‌دور از هر چیزی جز انگیزه خدمت به مصالح کشور انجام بگیرد، بزرگترین کار جهادی است؛ کار جهادی یعنی این؛ انگیزه‌های گوناگون را نباید دخالت داد، اولویتها را باید نگاه کرد (۹۳/۰۳/۰۴) بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی).	توجه به اولویت‌های حوزه مسئولیتی	
P60		جدی گرفتن مسئولیت	
P61		پرهیز از انگیزه‌های شخصی	
P62		توجه به خدمت‌رسانی	
P63		درک مصالح کشور	
P64	به مسئولان کشور... یادآور می‌شوم که سیاست‌گذاری شایسته را در خدمت صادقانه به مردم و کشور و نظام اسلامی محقق سازند؛ ساده‌زیستی، پاک‌دستی، حضور پیوسته در جایگاه مسئولیت، ترجیح منافع ملی بر خواسته‌های شخصی و جناحی، ایستادگی شجاعانه در برابر مداخلات بیگانه، واکنش انقلابی به نقشه‌های بدخواهان و خائنان، منش جهادی در اندیشه و عمل و در یک جمله کار برای خدا و در راه خدمت به خلق خدا را، برنامه دائمی خویش در دوران این مسئولیت بدانند و به هیچ قیمت از آن تخطی نکنند. روزگار بسیار حساس کنونی، حساسیت و هوشیاری و عزم راسخ همگان بویژه شعا مسئولان را می‌طلبد (۹۴/۱۲/۹) پیام به مناسبت حضور پرشکوه مردم در انتخابات مجلس شورای اسلامی و مجلس خبرگان رهبری).	خدمت صادقانه در جایگاه مسئولیت	
P65		ترجیح منافع ملی بر خواسته‌های شخصی و جناحی	
P66		ایستادگی شجاعانه در برابر مداخلات بیگانه	
P67		واکنش انقلابی به نقشه‌های بدخواهان	
P68		منش جهادی در اندیشه و عمل	
P69		کار برای خدا	
P70		کار در راه خدمت به خلق خدا	
P71		عدم تخطی از مسئولیت	
P71		مسئولین هم برای اینکه بتوانند کار را بدرستی پیش ببرند، احتیاج به پشتیبانی مردم دارند. آنها هم بایستی با توکل به خدای متعال و با استمداد از توفیقات و تأییدات الهی و کمک مردمی، مجاهدانه وارد میدان عمل بشوند (۹۳/۱/۱) پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۳).	پشتیبانی مردم
P72			توکل به خدا
P73			کمک مردم
P74	تلاش مجاهدانه		

ادامه جدول ۴: تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری

ردیف	گزاره کلیدی	مفهوم (مضمونهای اصلی)
P75	با حرکت عادی نمی‌شود پیش رفت. با حرکت عادی و احیاناً خواب‌آلوده و بی‌حساسیت	ادای علمی وظایف و مسئولیتها
P76	نمی‌شود کارهای بزرگ را انجام داد. یک همت جهادی لازم است. تحرک جهادی و	ادای پرقدرت وظایف و مسئولیتها
P77	مدیریت جهادی برای این کارها لازم است. باید حرکتی که می‌شود، هم علمی باشد، هم	ادای با برنامه وظایف و مسئولیتها
P78	پرقدرت باشد، هم با برنامه باشد و هم مجاهدانه باشد (۹۲/۱۲/۲۰) بیانات در جلسه تبیین سیاستهای اقتصاد مقاومتی).	ادای مجدانه وظایف و مسئولیتها
P79	منصب حکومتی نباید وسیله‌ای برای راحتی و عیش و کسب دنیا برای خود باشد. این یک کاسبی مثل بقیه کاسبها نیست؛ این یک مسئولیت‌پذیری است. اشتغال به این مسئولیت	پرهیز از نگاه کاسبکارانه به موقعیت‌های شغلی
P80	نمی‌تواند برای این باشد که انسان چیزی به دست آورد، مالی جمع کند، آینده خود و	مسئولیت‌پذیری
P81	فرزندانش را از این راه تأمین کند و یا در دنیا خوش بگذراند. پس هدف از قبول مناصب	پرهیز از مال‌اندوزی
P82	دولتی در نظام جمهوری اسلامی و نظام اسلامی چه باید باشد؟ هدف باید اجرای عدالت،	پرهیز از رفاه زدگی
P83	تأمین آسایش مردم، فراهم کردن زمینه جامعه انسانی برای شکفتن استعدادها، برای تعالی	تلاش برای تحقق عدالت
P84	انسانها و برای هدایت و صلاح بنی‌آدم باشد (۱۳۷۹/۹/۲۵) بیانات در خطبه‌های نماز جمعه	تلاش برای تأمین آرامش مردم
P85	تهران).	تلاش برای رشد و تعالی استعدادها
P86		تلاش برای هدایت مردم
P87		تلاش برای اصلاح بین مردم
P88	مستولان اسلامی نباید در رفتار و عمل خودشان مسرفانه و متجملانه زندگی کنند. بالاتر از	دوری از زندگی مسرفانه و تجملی
P89	آن، نباید طوری زندگی کنند که روش اسراف‌آمیز و تجمل‌آمیز به یک فرهنگ تبدیل شود (۱۳۷۹/۹/۲۵) بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران).	صیانت از فرهنگ عمومی
P90	شهید رجایی و شهید باهنر هم حقیقتاً از کسانی بودند که امروز برای ما، دو نقطه برای	عشق به عدالت
P91	همین مفاهیم والا و با ارزش محسوب می‌شوند؛ یعنی حقیقتاً آنچه آنها را به حرکت وامی‌داشت - که ما از نزدیک می‌دیدیم - عشق به عدالت و عشق به ارزشهای انقلاب و اینها بود (۱۳۸۶/۶/۴) بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت).	عشق به ارزشهای انقلاب
P91	نکته دیگری که می‌خواهم در اجتماع کارگزاران دولتی سفارش بکنم، مسأله اطلاع‌رسانی است؛ واقعاً اطلاع‌رسانی را قوی کنید؛ رسانه‌های مناسب را تغذیه کنید (۱۳۸۶/۶/۴) بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت).	اطلاع‌رسانی از اقدامات به مردم
P92	خودتان را عالم کنید. کشورتان و ملتتان را در قافله علم جلو ببرید. ما در این زمینه عقب‌ماندگی داریم (۱۳۸۶/۶/۴) بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت).	توجه به کسب علم و دانش
P93	حرف اساسی و مهم در جمع ما این است که ما به مسئولیت خود که بسیار امر خطیر و	توجه به مسئولیت
P94	سنگین و در عین حال با ارزشی است، بیندیشیم؛ آن را پاس بداریم و از عهده آن برآیم.	نگاه ارزشی به مسئولیت
P95	کوشش ما باید این باشد و این فقط با رعایت تقوای الهی امکان‌پذیر است... مسئولان بالای کشور و بخشهای مختلف، باید بزرگترین مظهر تقوایشان این باشد که آن مسئولیتی را که بر حسب قانون بر عهده گرفته‌اند به بهترین وجه و بدون هیچ نقصی ادا کنند (۱۳۸۲/۸/۱۱) بیانات در دیدار کارگزاران نظام).	توجه به تقوا

ادامه جدول ۴: تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری

ردیف	گزاره کلیدی	مفهوم (مضمونهای اصلی)
P96	امیرالمؤمنین (علیه‌الصلاة والسلام) در آن نامه معروف خود به «عثمان بن حنیف»، بعد از آنکه می‌فرمایند تو سر چنین سفره‌ای بودی و چنین و چنان، زندگی خودشان را می‌فرمایند: «الا و انّ امامکم قد اکتفی من دنياه بطمریه و من طعمه بقرصیه؛ بعد می‌فرمایند: «الّا وانکم لا تقدرون علی ذلک»؛ یعنی من از شماها توقع این‌طور زندگی را ندارم (۱۳۶۹/۹/۱۴) بیانات در دیدار کارگزاران نظام).	پرهیز از دنیا‌گرایی و زندگی مرفه
P97	حقیقتاً مردم ولی نعمت ما و کارگزاران این نظامند. این، تعارف نیست. بعضی خیال می‌کنند، امام که این حرفها را می‌زدند، تعارف می‌کردند! (۱۳۶۹/۹/۱۴) بیانات در دیدار کارگزاران نظام).	توجه به شأن و جایگاه مردم در حکومت اسلامی
P98	نکات متعددی در زمینه مسائل کارگزاران هست که اجمال آنچه که می‌خواهم در یک	متدین
P99	جمله بیان بکنم، این است که کارگزاران حکومت اسلامی از لحاظ ایمانی باید به سمت	انقلابی
P100	نمونه و الگو شدن پیش بروند؛ یعنی نمونه انسان متدین انقلابی مسلط بر نفس و عامل	مسلط بر نفس
P101	برای خدا باشند. این، لازمه حکومت اسلامی است و حکومت اسلامی با داشتن این‌گونه افراد، پایدار خواهد شد و استمرار خواهد یافت (۱۳۶۹/۹/۱۴) بیانات در دیدار کارگزاران نظام).	عامل برای خدا

لازم به ذکر است که بنا به واکاوی منویات معظم له در طول دوران رهبری، ایشان بارها و بنا به مقتضیات زمانی (دولت مستقر، اتفاقات سیاسی و...) به نکاتی از این موارد اشاره کرده‌اند. در حالت کلی این مفاهیم را می‌توان در قالب مقوله‌های ذیل دسته‌بندی کرد:

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۵: تبیین مضمونهای سازمان‌دهنده

ردیف	محور (شاخصهای اصلی)	نشانه‌ها
۱	تلاش مستمر شبانه‌روزی	P1- P2- P3- P4- P5- P34- P68- P74- P78
۲	قول لین	P11- P12- P13- P45
۳	رفتار دینی تشکیلاتی (تقوای تشکیلاتی)	P16- P17- P22- P40- P41- P77- P95- P98- P100
۴	اعتقاد به مبانی و نظام فکری - ارزشی اسلام	P42- P43- P44- P45- P66- P90- P91
۵	توجه به تربیت و کادرسازی (روحیه مربی‌گیری)	P28- P30- P32- P33- P85- P86- P87
۶	نوآوری و خلاقیت در وظایف	P27- P30- P47
۷	بصیرت و دشمن‌شناسی	P20- P25- P30- P48- P51- P55- P66
۸	توکل به خدا و خدامحوری در کارها	P5- P7- P18- P34- P35- P43- P44- P46- P65- P67- P69- P72- P101
۹	دنیا‌گریزی و زندگی غیر مرفه	P53- P54- P55- P56- P57- P58- P65- P81- P82- P89
۱۰	صبر و حوصله در موقعیت وظایف	P6- P2- P3- P4- P5- P34
۱۱	درک موقعیت محیطی	P1- P2- P8- P9- P10- P47- P52- P67- P89
۱۲	تلاش در جهت کسب و گسترش علم و دانش	P14- P15- P19- P25- P26- P39- P40- P49- P75 -P92
۱۳	قانونگرایی	P21- P22- P93
۱۴	آرمانگرایی	P4- P5- P23- P33- P53- P67- P83- P90- P91
۱۵	انگیزش الهی در خدمت‌رسانی به مردم	P24- P31- P38- P53- P65- P94
۱۶	سلامت جسمانی	P28- P76
۱۷	شجاعت	P1- P2- P3- P4- P5- P34- P66
۱۸	توان مدیریتی (مهارت، تجربه)	P16- P17- P18- P19- P22- P24- P27- P32- P52- P68- P71- P76- P77
۱۹	اعتماد به نفس	P50
۲۰	مسئولیت‌پذیری	P30- P33- P41- P52- P59- P60- P62- P64- P68- P70- P71- P75- P79- P80- P84- P89- P93- P97
۲۱	مشورت‌پذیری و مشارکت‌جویی از مردم	P52- P71- P74
۲۲	روحیه انقلابی	P44- P67- P90- P99

در گام سوم روش تحلیل مضمونی، مضمونهای تفسیری در قالب مضمونهای فراگیر تبیین می‌شود. در واقع در این مرحله با بهره‌گیری از مباحث نظری و به منظور ایجاد کاربست و تبیین بهتر مضمونهای تفسیری به دسته‌بندی آنها در قالب مضمونهای فراگیر اقدام می‌شود. برخی از پژوهشگران عوامل مؤثر بر کارآمدی را در قالب عوامل فردی، سازمانی و محیطی دسته‌بندی می‌کنند (پدررو - پرز، روییز سانچز دی لیئون، روجو موتا، لیانرو لوکو، پورتا گارسیا، ۲۰۱۲). تقسیم‌بندی دیگری که می‌توان از عوامل مؤثر بر کارآمدی انجام داد، تقسیم‌بندی آن به عوامل مادی (غیر روانی) و عوامل روانی است (شفیع آبادی، ۱۳۹۱). از آنجا که این بایسته‌ها از نگاه مقام معظم رهبری به مدیران سیاسی منتج شده است برای دسته‌بندی آنها نیز از گفته خودشان بهره‌گیری می‌شود. ایشان در دیدار با کارگزاران نظام در سال ۱۳۸۴ در معرفی الگوی مدیر سیاسی جهادی بیان کردند که:

"این حرف درستی است که این دو نفر (شهیدان رجایی و باهنر) حقاً نماد دولتمردان متعهد و پایبند و مردان جمهوری اسلامی بودند!"

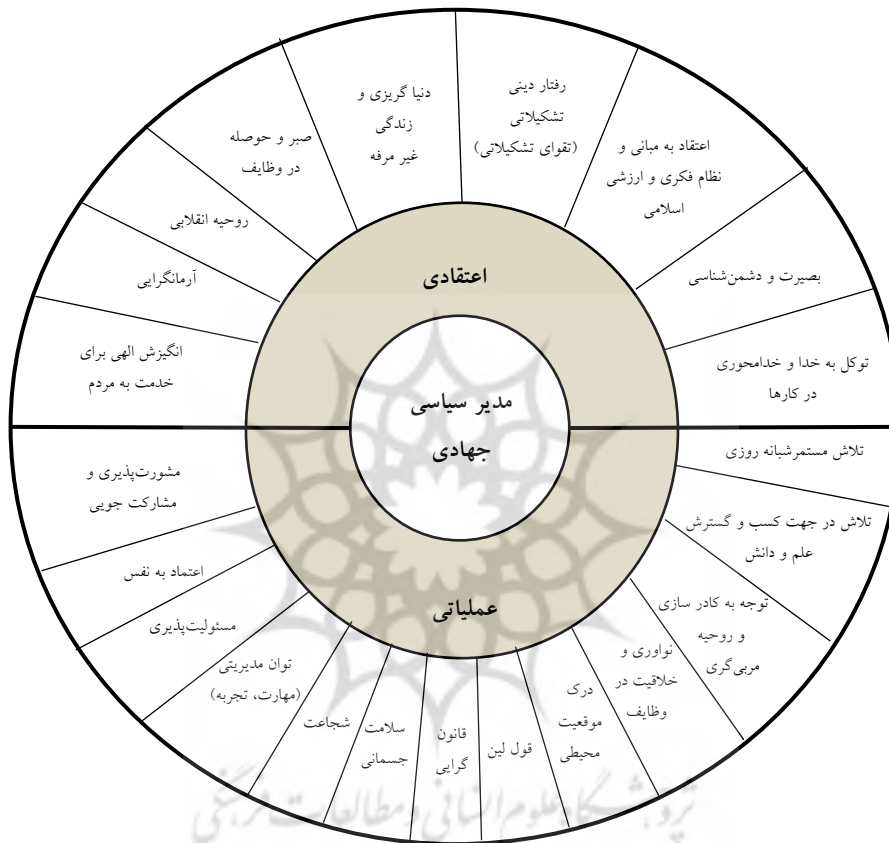
و در تبیین ویژگیهای اصلی این دو شهید در دیدار با کارگزاران در سال ۱۳۸۵ بیان کردند: یاد شهید رجایی عزیز و شهید باهنر عزیز را - که در همان مدت کوتاه مسئولیتشان، طوری عمل کردند که از خودشان برای ما الگو باقی گذاشتند - گرامی می‌دارم و حقیقتاً با تلاش سختی که کردند با تحملی که به خرج دادند و با تمسکی که به عقیده و ایمان خودشان در عمل ورزیدند، موجب شدند که ما امروز بتوانیم برای تعریف مدل مورد نظر خودمان، اسم و یاد اینها را مطرح کنیم.

بر این اساس می‌توان برای دسته‌بندی مضمونهای منویات معظم له، آنها را در دو سطح اعتقادی و عملیاتی تقسیم کرد. محور اعتقادی بیانگر بایسته‌هایی است که در سطح نگرشی و بنیادی مطرح شده است و سطح عملیاتی بیانگر بایسته‌هایی که در سطح رفتاری بروز و ظهور می‌یابد.

گفتنی است این‌گونه تقسیم‌بندی در مطالعات پترسون و لوتاز^۱ (۲۰۰۳) در زمینه تبیین ویژگیهای کارآمدسازی مدیران مورد توجه قرار گرفت. آنها در مطالعات خود عوامل کارآمدی مدیران را به دو دسته عوامل روانشناختی و غیر روانی تقسیم کردند که عوامل روانشناختی بر حوزه رفتاری فرد متمرکز است و عوامل غیر روانی در سطح مباحث شخصیتی و نگرشی اقدام به بررسی

1 - Peterson, s., & Luthans, e.

علل کارآمدی می‌پردازد.

شکل ۶: الگوی بایسته‌های مدیران سیاسی جهادی

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امروزه اعتقاد این است که منابع انسانی از مهمترین سرمایه‌های هر مجموعه‌ای به‌شمار می‌رود. در این زمینه توافق وجود دارد که هر فردی نمی‌تواند در هر زمان و در همه جا عملکرد مطلوب داشته باشد؛ لذا برای ایفای نقش اثربخش و کارا در هر شغلی وجود سهمی از استعداد‌های عمومی و استعداد‌های اختصاصی ضروری است (گنجی، ۱۳۹۳). شناسایی شاخصهای کلیدی اولین گام

در فرایند مدیریت استعداد است. در واقع این شایستگی به عنوان صفت مشخصه فرد تعریف شده است که وی را قادر می‌سازد عملکرد خوبی در شغل، نقش یا موقعیتی ایفا کند که به او داده شده است (ویتانوفیس، ۲۰۰۷).

این موضوع در مورد مدیران سیاسی از اهمیت بیشتری برخوردار است. این مدیران به سبب سطح اثرگذاری، می‌توانند توفیقات ارزشمند و نیز ناکامیهای زیانباری را برای نظام سیاسی به وجود آورند به گونه‌ای که هر چه جایگاه آنها در عرصه سیاسی بالاتر باشد، تأثیرات آن علاوه بر مجموعه تحت مدیریت به جامعه جاری، و به ایجاد نارضایتی در عموم مردم منجر می‌گردد و ضربات جبران ناپذیری را بر نظام سیاسی وارد می‌سازد. این مسئله در نظام جمهوری اسلامی ایران، که داعیه‌دار الگوی مدیریت دینی است، تبلوری مضاعف می‌یابد؛ چرا که عدم کارآمدی لازم در عرصه حاکمیتی می‌تواند نتایج و پیامدهای بسیاری را در حوزه افکار عمومی نسبت به اصل نهاد دین ایجاد کند. این امر، پژوهش مستقل برای شناسایی شایستگی مورد نیاز در عرصه مدیریت سیاسی را مورد تأکید قرار می‌دهد؛ لذا این پژوهش تلاشی بود در جهت یافتن پاسخی برای این سؤال که شایستگی‌های اصلی مدیران سیاسی مبتنی بر رهیافت مدیریت جهادی - به‌عنوان راهبرد اصلی در تحقق کارآمدی سیاسی - چیست.

نتیجه بیانگر این است که هر فرد مسئول در نظام سیاسی جمهوری اسلامی برای اینکه بتواند مبتنی بر رهیافت مدیریت جهادی عمل کند و کارآمدی فردی خود را به‌منصه ظهور بگذارد براساس منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) باید دارای بایسته‌هایی باشد که ایشان بارها در طول سالیان گذشته در دیدار اقشار و گروه‌های مختلف بیان کرده‌اند.

لازم به ذکر است که عوامل مطرح شده در این الگو در واقع بایسته‌هایی است که هر مدیر برای ایفای نقش جهادی در نظام سیاسی باید در خود تقویت کند و بنا به نوع مسئولیت و سطح آن، این عوامل وزن متفاوتی می‌یابد و لذا شایسته است که این الگو متناسب با هر گروه شغلی نظیر فرمانداران، استانداران و وزیران وزندهی شده، و همچنین پژوهشی در جهت بررسی و آسیب‌شناسی چگونگی انتخاب و عملکرد مسئولین فعلی و گذشته انجام شود.

یادداشتها

۱ - لازم به ذکر است که بنا به مطالعات گسترده درباره این موضوع در سطح دانشگاه‌های مطرح دنیا، که توسط نگارنده انجام شده است، مشخص شد که زاویه دید مراکز مختلف به این حوزه با یکدیگر متفاوت، و این تفاوت در نوع توجه آنها نیز تأثیر گذاشته است. برخی از این دانشگاه‌ها نظیر جورج واشنگتن آن را به صورت حوزه‌ای علمی - تخصصی، جدا از دیگر علوم دیده و برای آن دانشکده‌ای تأسیس کرده‌اند و برخی دیگر نظیر دانشکده یوتا آن را زیر مجموعه علوم سیاسی تعریف، و در آن دانشکده به طراحی این رشته اقدام کرده‌اند و برخی دیگر نظیر دانشگاه کارلتون به عنوان زیرمجموعه حوزه مدیریت تعریف کردند و در کنار مدیریت دولتی، سیاستگذاری و... این رشته را نیز در دستور کار آموزشی خود قرار دادند و نهایتاً برخی دیگر نظیر دانشگاه آکرون آن را به عنوان مهارتی برای افراد علاقه‌مند به فعالیت سیاسی دیده، و در قالب دوره‌های کوتاه مدت تعریف کرده‌اند.

۲ - لازم به ذکر است که بنا به مطالعات گسترده درباره این موضوع در سطح دانشگاه‌های مطرح دنیا، که توسط نگارنده انجام شده است، مشخص شد که زاویه دید مراکز مختلف به این حوزه با یکدیگر متفاوت، و این تفاوت در نوع توجه آنها نیز تأثیر گذاشته است. برخی از این دانشگاه‌ها نظیر جورج واشنگتن آن را به صورت حوزه‌ای علمی - تخصصی، جدا از دیگر علوم دیده و برای آن دانشکده‌ای تأسیس کرده‌اند و برخی دیگر نظیر دانشکده یوتا آن را زیر مجموعه علوم سیاسی تعریف، و در آن دانشکده به طراحی این رشته اقدام کرده‌اند و برخی دیگر نظیر دانشگاه کارلتون به عنوان زیرمجموعه حوزه مدیریت تعریف کردند و در کنار مدیریت دولتی، سیاستگذاری و... این رشته را نیز در دستور کار آموزشی خود قرار دادند و نهایتاً برخی دیگر نظیر دانشگاه آکرون آن را به عنوان مهارتی برای افراد علاقه‌مند به فعالیت سیاسی دیده، و در قالب دوره‌های کوتاه مدت تعریف کرده‌اند.

منابع

- نهج البلاغه. ابوالحسن محمد بن الحسین سیدرضی. ترجمه جواد فاضل (۱۳۷۹). تهران: انتشارات افراسیاب.
- اعتصامی، منصور، فاضلی، حامد (۱۳۸۸). درآمدی بر الگوی مدیریتی امام علی (ع) از منظر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی. اندیشه مدیریت. س ۳. ش ۲: ۱۰۱ تا ۱۲۸.
- افتخاری، اصغر؛ حسین زاده، ابوالفضل (۱۳۹۰). اصول و ارکان مدیریت سیاسی امام خمینی (ره). فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی. س ۸: ۱۱ تا ۳۸.
- اکبری، کمال (۱۳۸۸). نقش احزاب در سیاست پس از انقلاب اسلامی. نشریه علوم سیاسی. س ۱۲. ش ۴۷: ۵۳ تا ۷۷.

بخشی، علی (۱۳۷۹). فرهنگ علوم سیاسی. تهران: انتشارات چاپار.

- پورعزت، علی اصغر؛ سعدآبادی، حسن (۱۳۹۲). ویژگی‌های حکومت توسعه یافته در پرتو رهنمودهای امام علی(ع). پژوهشنامه علوی. س ۴. ش ۱: ۳۳ تا ۵۲.
- پورعزت، علی اصغر؛ طاهری، غزاله؛ نجاتی، مصطفی (۱۳۸۹). چشم‌انداز اداره دولت و حکومت براساس خط‌مشی‌ها و اسناد راهبردی برخی از انجمنهای علمی این رشته. نشریه مدیریت دولتی. دوره دوم. ش ۴: ۲۳ تا ۳۸.
- پورعزت، علی اصغر (۱۳۸۸). مختصات حکومت حق‌مدار در پرتو نهج‌البلاغه. تهران: انتشارات علمی فرهنگی. حسین زاده، ابوالحسن (۱۳۸۷). الگوی مدیریت بحران سیاسی در سیره امام خمینی(ره) (بررسی موردی تسخیر لانه جاسوسی). انسان پژوهی دینی. دوره ۵. ش ۱۷: ۱۵۱ تا ۱۷۱.
- رضائیان، علی (۱۳۷۴). اصول مدیریت. چ ششم. تهران: انتشارات سمت.
- خامنه‌ای، سید علی. مجموعه بیانات. www.Khamenei.ir
- عزتی، کیوان (۱۳۹۳). واکاوی مفهوم مدیریت جهادی. مقاله اینترنتی.
- فاضل لنکرانی، محمد (۱۳۸۶). شیوه‌های مدیریت سیاسی در حکومت امیرمؤمنان (ع). روزنامه جمهوری اسلامی. ۱۳۸۸/۰۳/۲۴.
- فیرحی، داود (۱۳۸۶). نظام سیاسی و دولت در اسلام. تهران: انتشارات سمت.
- کوشکی، امین (۱۳۹۳). مدیریت جهادی چیست، سایت salamsarbedar.com (۱۳۹۳/۰۱/۰۶).
- لک زایی، نجف (۱۳۸۷). درآمدی بر مستندات قرآنی فلسفه سیاسی امام خمینی. قم: انتشارات بوستان.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی